

การขอเข้ารับราชการของชาวอินเดียในสมัยรัชกาลที่ 5:
ภาพสะท้อนการสร้างตัวตนของชาวอินเดียโพ้นทะเลในสยาม
Entering Government Service of Indians in the reign of King Rama V:
A Reflection on Identity Formation of Overseas Indians in Siam

นครินทร์ พวงภู, Nakarin Puangpu* และ ศิริพร ดาบเพชร, Siriporn Dabphet**

วันรับบทความ 23 มกราคม 2564 / วันแก้ไขบทความ 27 เมษายน 2564 / วันตอบรับบทความ 31 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียโพ้นทะเลเข้ามาขอรับราชการกับรัฐบาลสยาม ทำให้เห็นภาพของชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยในสยามสมัยรัชกาลที่ 5 ต่างไปจากเดิมที่เคยมาค้าขาย หรือเป็นแรงงาน แต่เป็นการสร้างตัวตนของชาวอินเดียในดินแดนใหม่ผ่านการรับราชการ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสารทั้งเอกสารชั้นต้นของกระทรวงนครบาลและกระทรวงการต่างประเทศ รวมถึงเอกสารชั้นรอง เช่น วิทยานิพนธ์ บทความ ตลอดจนหนังสือที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ชาวอินเดียที่ขอเข้ารับราชการในสยาม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ตำรวจ งานด้านการแพทย์ และงานวิศวกรรม อันแสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียมีความสามารถในอาชีพเหล่านี้ แต่ได้รับโอกาสและความก้าวหน้าน้อยกว่าชาวอังกฤษที่เป็นเจ้าอาณานิคม ดังนั้น การเข้ามารับราชการในสยาม จึงเป็นโอกาสและความหวังในการดำรงชีพหรือประกอบอาชีพให้เจริญก้าวหน้าและแสดงศักยภาพของชาวอินเดีย ปัจจัยจากสังคมอินเดียและสถานการณ์ความต้องการกำลังคนของสยาม ทำให้ชาวอินเดียที่มีความสามารถสมัครเข้ารับราชการเพื่อสร้างตัวตนให้เป็นที่ประจักษ์ สิ่งนี้เป็นภาพสะท้อนการปรับตัวของชาวอินเดียซึ่งก้าวผ่านการจำกัดสิทธิทางสังคม และแสดงออกให้ชาวตะวันตกและชาวสยามได้รับรู้ถึงควมมีตัวตนของชาวอินเดียว่ามีความสามารถไม่ต่างจากชาวอังกฤษหรือชาวตะวันตกชาติใด นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าแม้ชาวอินเดียจะได้รับการศึกษาแบบตะวันตก แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนาของตนไว้ได้ คือตัวตนของชาวอินเดียที่สร้างขึ้นในดินแดนใหม่ที่ซึ่งตนได้รับการยอมรับนับถือให้สามารถประกอบอาชีพสมัยใหม่ได้อย่างก้าวหน้า และไม่ถูกกลืนไปกับวัฒนธรรมตะวันตก

คำสำคัญ รัชกาลที่ 5 ชาวอินเดียโพ้นทะเล การรับราชการ ตัวตนชาวอินเดีย

* นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อีเมล nakarin615@gmail.com

** รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

This research examines the factors that make overseas Indians come to work with the Siamese government. This will show that the Indians coming to work in Siam during the reign of King Rama were different from those Indians who entered earlier to do trade or become a low-skilled labor. This research found that the Indians coming to work during this specific period tried to establish the identity of Indians in new territories through government bureaucracy. The evidence used in this research is primary documents of the Metropolitan Ministry and the Ministry of Foreign Affairs and secondary documents such as thesis, articles and related books. The results of the study shows that Indians who came to work in Siam bureaucracy are police, doctors and engineers. The course of Indian skilled labor that came to work in Siam was the lack of opportunity for local labor in British colony. The entry in Siam bureaucracy could improve their living, increased work opportunities and showed that Indians were skilled labors. Indian workers's entry in Siam was also a result from the need of manpower of Siam during King Rama 5. Indian workers's entry also allowed them to construct their identity as a working class in Siam bureaucracy that reflected the adjustment of the Indians through the limitation of social rights in British colony and to show Westerners and Siameses that Indians were a high skilled labor that can maintain their Indian identity and beliefs. The consequences of the entry in Siam bureaucracy were the newly established Indian identity that was creditable and can work in modern careers without being westernized.

Keywords: King Rama 5, Overseas Indian, Government service, Indian identity

1. บทนำ

การศึกษาเรื่องชาวอินเดียโพ้นทะเลที่เข้ามารับราชการในสยาม อาจไม่ใช่ประเด็นใหญ่ที่มีผู้สนใจศึกษามากนัก เนื่องจากหลักฐานในประเทศไทยมีจำนวนไม่มาก ประกอบกับชาวอินเดียรับราชการในสยามเป็นระยะเวลาที่ไม่ยาวนานเมื่อเทียบกับชาวตะวันตก ความรู้ของชาวสยามเกี่ยวกับชาวอินเดียในระบบราชการจึงไม่ปรากฏชัดเจน ภาพลักษณ์ชาวอินเดียในสยามที่รับรู้กันในสังคมสมัยรัชกาลที่ 5 เน้นเป็นบทบาทด้านเศรษฐกิจ คือ การค้า การใช้แรงงาน เช่น แยกขายผ้า แยกขาย

บทความนี้ต้องการนำเสนอภาพหรือตัวตนของชาวอินเดียโพ้นทะเลอีกแง่มุมหนึ่ง คือ ชาวอินเดียที่ขอเข้ารับราชการในสยามโดยไม่ผ่านการจัดการของผู้ปกครองชาวอังกฤษ ผู้เขียนจะแสดงให้เห็นว่าชาวอินเดียได้ก้าวผ่านการจำกัดสิทธิและการกดขี่จากเจ้าอาณานิคม เพื่อมาแสดงศักยภาพของตน และจะแสดงให้เห็นปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียโพ้นทะเลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการสยาม ซึ่งช่วงเวลานั้นเป็นเรื่องยากและได้รับการกล่าวถึงไม่มากนักในงานศึกษาที่ผ่านมา

2. ทบทวนวรรณกรรม วัตถุประสงค และวิธีการศึกษา

2.1 ทบทวนวรรณกรรม

งานที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวอินเดียโพ้นทะเลที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่เน้นเรื่องการย้ายถิ่นฐานและชุมชนของชาวอินเดียในประเทศไทย งานชิ้นแรก ๆ ที่ศึกษาเรื่องนี้ คือ เนตรนภิส นาควัชร (2529) เรื่อง **ชุมชนชาวอินเดียในกรุงเทพฯ : พาหุรัดและสี่แยกบ้านแขก** โดยศึกษารูปแบบการกระจายตัวของชาวอินเดียในพื้นที่พาหุรัดและสี่แยกบ้านแขกและศึกษาการย้ายถิ่น ลักษณะครอบครัว และลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสะท้อนถึงการผสมกลมกลืนและบูรณาภาพของชาวอินเดียในสังคมไทยที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนอินเดียหลายเชื้อชาติและศาสนา เช่น ชาวฮินดู ชาวสิกข์ ชาวทมิฬมุสลิม ผลงานของดุลยภาค ปรีชารัชช (2551) เรื่อง “ชุมชนพราหมณ์ - ฮินดูในกรุงเทพมหานคร : ภาพสะท้อนทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียในสังคมไทย” ศึกษาการอพยพเข้ามาของพราหมณ์และชาวฮินดู ซึ่งพราหมณ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในราชสำนักสยาม จึงทำให้เป็นการสะท้อนความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ร่วมกันในการถ่ายทอดวัฒนธรรมอินเดียในสังคมไทย ส่วนชาวฮินดูยังขาดความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และความกลมกลืนทางวัฒนธรรม แต่การที่ทั้งสองกลุ่มเข้ามาทำให้เกิดเป็นชุมชนและสร้างศาสนสถานของกลุ่มตนขึ้นในกรุงเทพมหานคร ส่วนบทความของศรัทธา พูลสวัสดิ์ (2552) เรื่อง “อินเดียพลัดถิ่น : การเดินทางจากอนุทวีปสู่โลกใหม่” ศึกษารูปแบบและพัฒนาการในการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวอินเดียไปสู่ทุกภูมิภาคของโลก ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนที่ชาวอินเดียเข้าไปอยู่อาศัยเกิดการหลอมรวมทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้อพยพกับเจ้าของผู้อยู่ในพื้นที่เดิมอย่างกลมกลืน โดยมีปัจจัยของการอพยพที่สำคัญ คือ เรื่องของเศรษฐกิจ บทความของศรัทธา พูลสวัสดิ์จึงสะท้อนภาพการอพยพของชาวอินเดียในวงกว้างและทำให้เห็นพัฒนาการของการอพยพ แต่เมื่อก้าวถึงชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย อาชีพส่วนใหญ่ที่ชาวอินเดียทำมาหาเลี้ยงชีพ คือ การค้าขาย โดยเฉพาะการค้าขายผ้าจนกลายเป็นเครือข่ายการค้าผ้าในสังคมไทย ซึ่งมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่พาหุรัด วิทยานิพนธ์ของอินทิรา ซาฮ์รี เรื่อง **เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย พ.ศ. 2400 – 2490** ศึกษาประเด็นการค้าผ้า การปรับตัว และการสร้างเครือข่ายการค้า ซึ่งทำให้เห็นว่า การค้าผ้าของชาวอินเดียจำเป็นต้องปรับตัวทางการค้า เนื่องจากได้รับความกดดันทั้งภายในและนอกประเทศ จากการเกิดแนวคิดแบบเศรษฐกิจชาตินิยม จึงทำให้รัฐเข้าควบคุมการผลิตสินค้า และสถานการณ์ภายนอก คือ การเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องเอกราชของอินเดีย และสงครามโลกครั้งที่ 2 มีส่วนทำให้เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียปรับเปลี่ยนจากการเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจมาสู่การเป็นเครือข่ายที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง (อินทิรา ซาฮ์รี, 2546) วิทยานิพนธ์เล่มนี้เน้นประเด็นเรื่องการค้าผ้า แต่ชาวอินเดียยังเข้ามาประกอบอาชีพอื่น เช่น เปิดบริษัท นักธุรกิจ รับราชการ และอาชีพรับจ้าง ซึ่งบทความนี้จะนำเสนอประเด็นการประกอบอาชีพทางด้านราชการ

ชาวอินเดียที่เข้ามาประกอบอาชีพได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเด็นศึกษาในวิทยานิพนธ์อีกเรื่องหนึ่งของอินทรา ซาฮีร์ (2534) เรื่อง **บทบาทของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภาในสังคมไทย (พ.ศ. 2475 – 2525) ที่ศึกษากำเนิดและพัฒนาการของสมาคมศรีคุรุสิงห์สภา** ตลอดจนนโยบายของรัฐที่มีผลกระทบต่อชุมชนชาวลีขั การตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ทำให้สมาคมศรีคุรุสิงห์สภาเริ่มขยายบทบาทจากการเป็นศูนย์รวมภายในชุมชนลีขัไปสู่การเป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างรัฐกับชุมชนลีขั และชาวอินเดียทั่วโลก

จากการสำรวจที่ผ่านมาเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องของชาวอินเดียที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย มีเพียงประเด็นการอพยพ การย้ายถิ่นฐาน และการประกอบอาชีพที่ให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจ ยังไม่มีงานที่เน้นประเด็นการรับราชการของชาวอินเดีย ดังนั้นบทความวิจัยนี้เน้นในเรื่องของการขอเข้ารับราชการซึ่งจะทำให้เห็นภาพของชาวอินเดียในสยามสมัยรัชกาลที่ 5 ในอีกแง่มุม

2.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาปัจจัยการเข้ามารับราชการในสยามของชาวอินเดีย
2. ศึกษาการสร้างตัวตนของชาวอินเดียโพ้นทะเลผ่านการเข้ารับราชการในสยาม

2.3 วิธีการศึกษา

บทความวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยเน้นการวิจัยจากเอกสารชั้นต้นจากสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ได้แก่ เอกสารกระทรวงนครบาล และเอกสารกระทรวงการต่างประเทศ และเอกสารชั้นรองได้แก่ วิทยานิพนธ์ หนังสือ และบทความ

3. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียตัดสินใจเข้ารับราชการในสยาม พบว่า มี 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก ชาวอินเดียถูกจำกัดสิทธิทางสังคมจากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ ต้องอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าทั้งในด้านการงานและสถานะในสังคม ประกอบกับเมื่ออังกฤษครอบครองอินเดียอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1848 (พ.ศ. 2391) เป็นต้นมา อังกฤษวางระบบการจดทะเบียนภาษีแบบใหม่ ทำให้ชาวอินเดียต้องเสียภาษีอย่างไม่เป็นธรรม จึงเกิดความไม่พอใจ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 174) ประการที่สอง รัฐบาลสยามต้องการกำลังคนในการปฏิรูปประเทศช่วงแรก (พ.ศ. 2431 - 2435) เพื่อการเปลี่ยนแปลงหลายด้านโดยเฉพาะด้านการปกครองและด้านสังคม (เดวิด เค. วยอจ, 2557: 278) รัฐบาลสยามจำเป็นต้องยืมตัวชาวอังกฤษจากอินเดีย และชาวตะวันตกชาติอื่น เข้ามาเป็นผู้บังคับการในหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น คมนาคม สาธารณสุข จากสถานการณ์เช่นนี้จึงต้องมีผู้ชำนาญและผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยจัดการภายในระบบราชการ เป็นโอกาสให้ชาวอินเดียได้ขอเข้ามารับราชการจากการปฏิรูปในช่วงเวลานี้ และประการที่สาม ชาวอินเดียมีแรงจูงใจที่จะเข้ามาปฏิบัติงานเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาของชาวอังกฤษในหน้าที่ไปรษณีย์หรือพลตระเวน และผู้ช่วย

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

แพทย์ในกระทรวงนครบาล รวมถึงนายช่างเทคนิคหรือวิศวกรในกระทรวงโยธาธิการ ปัจจัยทั้งสามประการนี้ทำให้ชาวอินเดียบางส่วนคิดหาหนทางและโอกาสที่จะหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในขณะที่ชาวอินเดียส่วนใหญ่ยังติดกับวัฒนธรรมและความเชื่อทางวรรณคดีว่า ชาวอินเดียจะไม่เดินทางออกไปนอกดินแดนของตนท่ามกลางสถานการณ์ที่ไม่สงบ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 174) และที่สำคัญไปกว่านั้นชาวอินเดียยังต้องการหาโอกาสสำหรับหน้าที่การงานที่เจริญก้าวหน้าเนื่องจากความสามารถของตน มากกว่าการตกอยู่ภายใต้อำนาจอังกฤษ

ในประเด็นเรื่องการสร้างตัวตน ผลการศึกษาพบว่า ชาวอินเดียโพ้นทะเลพยายามสร้างตัวตนโดยการเข้ารับราชการในสยาม ชาวอินเดียมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษจากระบบการศึกษาที่อังกฤษวางรากฐานไว้ แต่ถูกจำกัดโอกาสเพราะอยู่ใต้การปกครองของอังกฤษ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 178 - 179) ชาวอินเดียจึงได้รับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อนำไปใช้ปฏิบัติงานและเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในประเทศอื่นที่เจริญแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ชาวอินเดียในประเทศอินเดีย มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาชั้นสูงแบบชาวอังกฤษ แต่ไม่มีโอกาสที่จะทำงานในลักษณะเดียวกันกับชาวอังกฤษ เพราะมีฐานะไม่เสมอกัน ต้องอยู่ในฐานะลูกน้องชาวอังกฤษ การเข้ามารับราชการในสยามจึงเป็นโอกาสให้ชาวอินเดียได้แสดงความสามารถและรับราชการในตำแหน่งที่มีผู้ให้การยอมรับนับถือ ชาวอินเดียโพ้นทะเลที่ขอเข้ามารับราชการในสยามต้องการแสดงให้เห็นถึงความสามารถ และสร้างตัวตนในฐานะผู้มีความรู้ตามแผนการศึกษาตะวันตก แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์และศาสนา ดังที่แสดงออกให้เห็นในสังคมสยามสมัยรัชกาลที่ 5 เช่น การแต่งกายของโปลิศที่นับถือศาสนาสิกข์โดยโพกผ้าไว้ที่ศีรษะตามข้อกำหนดทางศาสนา เป็นการผสมผสานกันระหว่างความเป็นอินเดีย (วัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา) กับความเป็นตะวันตก (ความรู้และความคิดสมัยใหม่) ประกอบกับสังคมสยามมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่คล้ายกับอินเดีย ชาวอินเดียย่อมรู้สึกปรับตัวได้ง่าย ดังจะเห็นสังคมสยามในเวลานั้นได้จากบันทึกการเข้ามาปฏิบัติงานของนายลูอิส ไวลเลอร์ (Luis Weiler) วิศวกรชาวเยอรมันที่เข้ามาควบคุมการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือระหว่าง พ.ศ. 2436 - 2440 และ พ.ศ. 2447 - 2460 ได้กล่าวไว้ว่า “...กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่ควรค่าแก่การเยี่ยมชมอย่างยิ่ง เมืองนี้มีลักษณะแบบอินเดียอย่างเห็นได้ชัด...” (ลูอิส ไวลเลอร์, 2556 : 10)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวอินเดียมีโอกาที่จะประกอบอาชีพในสยามมากขึ้น เนื่องจากความต้องการกำลังคนที่มีความสามารถ จึงเลือกที่จะขอเข้ามารับราชการให้กับรัฐบาลสยาม ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในหน่วยงานที่ขาดแคลนกำลังคน หรือขาดผู้เชี่ยวชาญในด้านเทคนิค ได้แก่ กรมตำรวจ กรมสุขาภิบาล กรมการแพทย์ กระทรวงนครบาล และกรมรถไฟ กระทรวงโยธาธิการ เพราะในช่วงเวลานั้นรัฐบาลสยามจำเป็นต้องรับดำเนินการพัฒนาประเทศตามแบบอย่างประเทศตะวันตกเพื่อไม่ให้ชาวตะวันตก

มองว่าสยามเป็นชาติที่ล่าหลัง ทั้งยังต้องการการคมนาคมสมัยใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการรักษาป้องกัน และปราบปรามมิให้เกิดจลาจลทั้งภายในและจากภายนอกได้ทันทั่วทั้ง

1. ด้านการตำรวจ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 – 2453) ระบบราชการภายในสยามกำลังพัฒนาและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพตามแบบประเทศทางตะวันตก โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ ซึ่งมีอิทธิพลในด้านการเมืองเข้ามาถึงเอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สยามจึงจำเป็นต้องปรับตัวในทุกด้านเพื่อความอยู่รอดของประเทศ ดังนั้น การปกครองภายในสยามจึงต้องมีความมั่นคง โดยเฉพาะด้านการตำรวจ เพื่อจัดระเบียบทางสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยตามกฎหมาย

การจัดการราชการตำรวจในสยาม ได้ว่าจ้างกัปตันซามูเอล โจเซฟ เบิร์ด เอ็มส์ (Captain Samuel Joseph Bird Ames) ชาวเมืองเคนท์ (Kent) ประเทศอังกฤษ ซึ่งเคยเป็นกัปตันเรือค้าขาย ต้องบังคับบัญชา กลาสีเรือหลากหลายเชื้อชาติ จึงมีความชำนาญในการควบคุมคนจำนวนมากให้อยู่ในระเบียบวินัย ประกอบกับ ประสบการณ์การเดินทางเรือจากมหาสมุทรแอตแลนติกจนถึงมหาสมุทรอินเดีย ทำให้เขารับรู้วิถีชีวิตและสัมผัสกับผู้คนต่าง ๆ (รสสุคนธ์ จรัสศรี, 2520: 24) จึงทำให้ได้รับเลือกให้เข้ามาจัดการกองตำรวจแบบยุโรปตั้งแต่ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กองตำรวจตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2403 เรียกว่า “กองโปลิศคอนสแตเบิ้ล” (Police Constable) (ทวีศักดิ์ สุภาษา, 2520: 73) ในระยะแรก จ้างโปลิศแขกอินเดียและแขกมลายู เข้ามาปฏิบัติงานรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามโจรผู้ร้าย ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 4 ถึงต้นรัชกาลที่ 5 สังคมสยามจึงมีโปลิศแขก (ชาวสิกข์) “...ที่โพกผ้ามายีนด้อม ๆ มอง ๆ ตามถนน ตรอก ซอย...” (ทวีศักดิ์ สุภาษา, 2520: 74) โดยเฉพาะสถานที่ราชการของต่างประเทศและพื้นที่ชุมชนที่ชาวตะวันตกอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แขกอินเดียและแขกมลายูมีบทบาทสำคัญในการรักษาความปลอดภัย เพราะสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ สามารถเจรจาตีความได้เข้าใจเป็นอย่างดี จึงขจัดปัญหาเรื่องการวิวาทของชาวต่างประเทศได้

ใน พ.ศ. 2433 ชาวอินเดีย 7 คน จากมณฑลพม่าของบริติชอินเดีย ที่เคยทำงานในหน้าที่ตำรวจ คงเห็นโอกาสที่จะทำงานในหน้าที่นี้จึงไปรายงานตัวที่สถานกงสุลอังกฤษ โดยหวังจะให้ทางกงสุลออกหนังสือรับรองให้ไปสมัครงานกับรัฐบาลสยาม “...ราชทูต...มีความเหน็ดเหนื่อยว่าเขาควรจะไปทำการทำงาน...โปลิศ เพราะเห็นว่ารัฐบาล (สยาม) คงเป็นคนใจดี แล้วมิสเดอบอกเหตุจึงให้หนังสือกับเซอติพิเกตสำหรับตัว เรื่องนี้...” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2433: ร.5 น.8.2 ก/3) เนื่องจากแขกอินเดียชุดนี้มีหนังสือรับรองการทำงาน นายบี. เอ็ม เซอริฟ นายโปลิศประจำโรงพักบางรัก จึงรายงานต่อพระเจ้านั่งงยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ เรื่องแขก 7 คน ที่ขอเข้ามาปฏิบัติงาน ลงวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2433 มีความบางตอนว่า “...แขกเหล่านี้ ๆ แจ้งความว่า เขามาจากมันดาลาย่าง มาจากเมืองเปรักบ้าง มาจากกระแสนดงกว่าบ้าง เดิมได้รับราชการเป็นโปลิศอังกฤษในเมืองพม่า...หวังจะขอการทำ...ข้าพเจ้าได้ช่วยตรวจพิเคราะห์...พวกนี้มีหนังสือสำหรับตัว ในการที่ได้ทำในเมืองอินเดีย แลพม่า...” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2433: ร.5 น.8.2 ก/3)

รายงานดังกล่าว แสดงถึงความสำคัญของชาวอินเดียที่มีต่อรัฐบาลสยาม ในฐานะกำลังคนที่มีประสบการณ์จากอาณานิคมอังกฤษ เนื่องจากอังกฤษมีอิทธิพลมากในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การที่ชาวอินเดีย 7 คน ที่เคยปฏิบัติงานเป็นโปลิศมาก่อน ติดต่อเข้ามาทำงานย่อมหมายความว่า ต้องมีความสามารถที่จะเข้ามาช่วยเหลือด้านการปกครองกำลังคนให้แก่รัฐบาลสยาม สยามกับอังกฤษมีความสัมพันธ์ทางการทูต และอังกฤษได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ฉะนั้น การปฏิบัติใด ๆ ของคนในบังคับอังกฤษต้องผ่านความเห็นชอบของราชทูต การเข้ามาขอรับราชการดังกล่าวนี้เป็นหนทางหนึ่งที่ชาวอินเดียต้องเข้ามาพึ่งพิงรัฐบาลสยามเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การที่ราชทูตอังกฤษกล่าวว่ารัฐบาล (สยาม) คงเป็นคนใจดีนั้น อาจกล่าวได้ว่า ขณะนั้นรัฐบาลสยามจ้างงานชาวต่างประเทศตามความจำเป็นและตามลักษณะงาน มากกว่าจะเน้นว่าเป็นชาวยุโรปเพราะมีงบประมาณจำกัด นอกจากนั้น เมื่อรัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนอินเดียใน พ.ศ. 2414 (ค.ศ. 1872) ทรงได้พบปะชาวอินเดียจำนวนมากและทุกวรรณะ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียได้รู้จักรัชกาลที่ 5 และราชสำนักสยาม จึงมีผู้เขียนจดหมายแนะนำตัวเพื่อขอสมัครเข้ารับราชการในเวลาต่อมา ข้อจำกัดทางการเมือง คือ ชาวอินเดียอยู่ในระบบราชการของอังกฤษ (The Indian Civil Service: ICS) ชาวอินเดียจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบราชการของอังกฤษในอินเดีย พม่า มลายู และ Straits Settlements กงสุลอังกฤษจึงสนับสนุนให้ชาวอินเดียในระบบ ICS เข้ามาทำงานในสยาม ชาวอินเดียได้ใช้ช่องทางนี้เป็นโอกาสที่จะแสดงถึงศักยภาพที่จะเข้ามาปฏิบัติงานในสยามได้ ในขณะนั้น รัฐบาลสยามมีชาวอังกฤษรับราชการอยู่ไม่น้อย เช่น เอ. เจ. จาร์ดิน (A. J. Jardine) อธิบดีกรมกองตระเวน ระหว่าง พ.ศ. 2440 – 2444 (รศสุคนธ์ จรัสศรี, 2520: 89) ผู้ให้ความสำคัญกับการจัดระเบียบกรมกองตระเวนและสนับสนุนพลตระเวนชาวอินเดีย กำหนดให้มีพลตระเวนแขกหนึ่งกองเพื่อทำหน้าที่ระงับเหตุได้อย่างรวดเร็วและใช้ในราชการเวลามีพระราชพิธีต่าง ๆ การจัดการของนายจาร์ดินนี้ดึงดูดใจให้ชาวอินเดียเดินทางเข้ามารับราชการในกรมกองตระเวนสยามมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 5

ชาวอินเดียที่ได้รับโอกาส ทั้งการขอเข้ามาปฏิบัติงานโดยตรง หรือเข้ามาเป็นพลตระเวนในสยาม ภายใต้ระบบ ICS ตามผู้บังคับบัญชาชาวอังกฤษ แสดงถึงความสำคัญของการเลือกชาวอินเดียเข้ามาปฏิบัติงานในสถานการณ์บ้านเมืองที่มีผู้ก่อเหตุการณ์ร้ายแรงตามถนนหนทางและตามตรอกต่าง ๆ รวมไปถึงการเกิดอั้งยี่ สังคมสยามจึงเกิดความวุ่นวายและประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร ทำให้การปราบปรามผู้ร้ายให้สงบลงเป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องเร่งรัดจัดหากำลังคนที่มีความสามารถด้านโปลิศเข้ามาช่วย เห็นได้จากการเสนอความคิดของนายจาร์ดินต่อพระเจ้านั่งยาเออกรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ เรื่องแขกอินเดียความว่า

“...ข้าพเจ้าต้องเร่งรัด ขออนุญาตให้จ้างแขกชาติอินเดียมาทำการอย่างน้อยที่สุดสักสองปี เพื่อจะได้เป็นเอ็นแลเป็นกองที่จะได้ไว้วางใจ และใช้ได้เมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ถ้าการนี้ได้รับอนุญาตแล้ว ข้าพเจ้าจะจัดแจงหาคนที่ดีมาจากประเทศอินเดีย แต่ไม่ใช่พวกแขกอินเดียที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ ในปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นผู้หนีมาพักอาศัย โดยหากการทำได้ในที่อื่น ๆ หรือมิฉะนั้นเป็นผู้ต้องขับไล่ออกจากที่ตนไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต หรือเป็นคนไม่สมควรจะทำการนั้นได้...”

(สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2440: ร 5 น 8.1/129)

รายงานของนายจาร์ดิน ทำให้ทราบว่า แขกอินเดียเข้ามาอยู่อาศัยในสยามแล้ว ส่วนใหญ่ทำการค้า และเป็นแรงงาน ต่างจากกรณีโปลิศเมืองพม่า 7 คน ที่ประสงค์จะรับราชการกับรัฐบาลสยามโดยตรง จึงแสดงความสามารถและประสบการณ์ของตน แม้ว่าแขกอินเดียทั้ง 7 คน จะขอเข้ามาปฏิบัติงานก่อนที่นายจาร์ดินจะได้เป็นผู้บังคับบัญชาและจัดระบบราชการภายในกรมกองตระเวน แต่แสดงให้เห็นว่า ชาวอินเดียมีตัวตนในการเป็นส่วนหนึ่งของการกำลังพลให้แก่รัฐบาลสยามในช่วงต้นของการปรับปรุงบ้านเมืองตามแบบนานาอารยประเทศ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพลตระเวนชาวสยามเข้ามาฝึกและประจำการตามโรงพักในพระนครมากขึ้น หลังจากที่นายจาร์ดินครบสัญญาจ้าง และนายลอร์วสัน (Lawson) ชาวอังกฤษเข้ามาเป็นผู้บังคับบัญชากรมกองตระเวนชั้นในกรุงเทพฯ โดยปฏิบัติงานตามสัญญาตั้งแต่ พ.ศ. 2445 - 2458 ในช่วงนี้ชาวอินเดียยังได้รับการว่าจ้าง แต่มีจำนวนน้อยลง และเริ่มลดบทบาทไปในเวลาต่อมา รัฐบาลสยามพึงพอใจการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นระบบของนายลอร์วสัน ทำให้ได้รับความดีความชอบและจ้างงานต่อไปถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2443 - 2451: กต.35.4/11) แต่หลังจากนั้น ไม่พบหลักฐานการขอเข้ารับราชการตำรวจของชาวอินเดียอีก

2. ด้านการแพทย์

ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แพทย์แผนตะวันตกยังไม่แพร่หลาย ผู้ที่นำการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันดี 2 คน ได้แก่ นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) ที่เข้ามาใน พ.ศ. 2378 และริเริ่มปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษในสยาม ต่อมา ใน พ.ศ. 2390 นายแพทย์ซามูเอล เรโนลด์ เฮาส์ (Samuel Reynolds House) เป็นแพทย์ผู้รักษาบาดแผลโดยใช้ยาวิชาการแพทย์สมัยใหม่ตามแบบตะวันตกเจริญก้าวหน้าในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการตั้งศิริราชพยาบาลใน พ.ศ. 2431 ถือเป็นโรงพยาบาลแบบตะวันตกแห่งแรก แพทย์ส่วนใหญ่เป็นชาวตะวันตกที่ประจำการในกระทรวงนครบาล ที่สำคัญในเวลานั้น คือ หมอไนติงเกล (Nightingale) หนึ่งในแพทย์ชาวอังกฤษเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้เข้ามาเป็นนายแพทย์ใหญ่ ในเวลาต่อมา หมอไนติงเกลมีส่วนสำคัญในการนำชาวอินเดียเข้ามาเป็น

ผู้ช่วยแพทย์ในสยามด้วย นับเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวอินเดียเห็นโอกาสและประสงค์จะเข้ามารับราชการให้กับรัฐบาลสยามในฐานะแพทย์หรือผู้ช่วยแพทย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 นายดศเวศอาหมัดอะฟันดี พ.ศ. 2440

นายดศเวศอาหมัดอะฟันดี เป็นชาวอินเดียเกิดที่เมืองเดลี มีความสามารถทางการแพทย์อย่างหลากหลาย เช่น การรักษาบาดแผลผ่าตัด การรักษาม้า การรักษาโรคทั่วไปแบบแพทย์ตะวันตก รับราชการอยู่ที่เมืองไฮดราบัด มีหน้าที่รักษาเจ้านายและขุนนางภายในเมืองไฮดราบัด มีความชำนาญและได้รับการรับรองประสบการณ์จากชนชั้นนำของเมืองนี้ นายดศเวศอาหมัดอะฟันดีได้ส่งจดหมายขอเข้ามารับราชการในสยามเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2440 แจ้งว่าต้องการเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารและเข้ามาสวามิภักดิ์รับใช้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เนื่องจากมีชาวต่างประเทศเข้ามาปฏิบัติงานในสยามเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงขอลาออกจากการปฏิบัติงานกับรัฐบาลอินเดียเพื่อมารับราชการในสยาม (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2440: ร.5 บ.9/26) เพราะมีโอกาสที่จะเติบโตในหน้าที่การงานมากขึ้น ในกรณีของนายดศเวศอาหมัดอะฟันดี แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวอินเดียขอเข้ามารับราชการ คือ การได้รับแรงจูงใจจากชาวต่างประเทศที่เข้ามารับราชการในสยาม โดยเฉพาะชาวอังกฤษ เมื่อได้เข้ามารับราชการแล้วนั้น ทุกคนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพมากกว่าการรับราชการในประเทศของตน และทำให้พวกเขาเป็นที่รู้จักและมีโอกาสที่จะแสดงศักยภาพของตนมากขึ้น เนื่องจากสยามยังมีแพทย์ทางด้านนี้ไม่มาก

นายดศเวศอาหมัดอะฟันดีมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะรับราชการในสยามเป็นอย่างมาก เนื่องจากช่วงดังกล่าวมีชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการในสยามบ้างแล้ว โดยเฉพาะชาวอังกฤษจากอินเดีย จึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ ประกอบกับนายดศเวศอาหมัดอะฟันดีมีประสบการณ์ในการรับราชการที่อินเดีย จึงได้นำความขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อจะได้เข้ามาเป็นแพทย์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีแพทย์แผนตะวันตกไม่มากนัก ได้แก่ หมอไอนดิงเกล หมอไวดิง และหมอไฮเอต ที่รักษาโรคทั่วไป รวมทั้งโรคร้าย เช่น กาฬโรค อหิวาตกโรค ที่กำลังแพร่ระบาดในขณะนั้น การที่สยามยังขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์จึงเป็นโอกาสให้นายดศเวศอาหมัดอะฟันดี และชาวอินเดียคนอื่น ๆ ได้เข้ามารับราชการ

2.2 นายเทวสยัม (S. P. Devasahayam) พ.ศ. 2451

นายเทวสยัมเป็นชาวอินเดียใต้ที่ได้รับการศึกษาเภสัชศาสตร์ในระดับปริญญาตรีที่สหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. 2444 หลังจากสำเร็จการศึกษา เขาทำงานเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่เมืองซิกาโก รัฐอิลลินอยส์ นายเทวสยัมส่งจดหมายเพื่อขอเข้ารับราชการในสยามเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2451 ระบุว่า ประสงค์จะเข้ามาทำงานด้านการแพทย์ตามที่ได้เรียนมา และอยากนำความรู้แบบตะวันตกเข้ามาส่งเสริมการศึกษาในสยาม "...หากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรารถนา...ฉันจะทำทุกวิถีทาง...และพยายามอย่างเต็มที่เพื่อความผาสุกของประเทศ (สยาม) และประชาชน ..." (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2440: ร.5 บ.9/26)

นายเทวสยัมเป็นชาวอินเดียอีกคนหนึ่ง ที่ต้องการโอกาสที่จะประกอบอาชีพเพื่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิต และเลือกเข้ามารับราชการในสยาม เพราะทราบดีว่า การแพทย์แผนตะวันตกของสยามยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร การมาทำงานที่สยามอาจเป็นโอกาสของความก้าวหน้าในชีวิต เพราะเขาได้รับการศึกษาจากประเทศที่เจริญแล้ว และได้รับการรับรองจาก J. M. THOBURN, Missionary Bishop, M. E. Church. หนังสือรับรองระบุว่า นายเทวสยัมเป็นพนักงานที่สำคัญได้หลายอย่างมาก การปฏิบัติงานให้กับชุมชนทำให้เขาเป็นคนเข้ากับคนในชุมชนได้ดี (มีมนุษยสัมพันธ์) และเมื่อใดที่เขาได้กลับไปอินเดีย เขาจะแสดงให้เห็นถึงความเพียรและความอดทนในการที่ได้ปฏิบัติงานที่อเมริกา ถ้าเขาได้เข้าไปปฏิบัติงานในประเทศอาณานิคมบนคาบสมุทรมลายู เขาจะได้รับความชื่นชมและเป็นความภาคภูมิใจของบิชอปโฮลด์แฮม และมิชชันนารีในภูมิภาคนั้น (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2440: ร.5 บ.9/26)

นายเทวสยัม (S. P. Devasahayam) ที่มา : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.5 บ.9/26

ชาวต่างประเทศขอเข้ารับราชการ. (1 เมษายน ร.ศ.116 – 15 กุมภาพันธ์ ร.ศ.127).

นายเทวสยัมเป็นต้นแบบของชาวอินเดียในช่วงเวลาที่อังกฤษเป็นผู้ปกครอง เขาเข้าใจสถานการณ์ระหว่างประเทศ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบการศึกษาตะวันตก ในขณะที่ชาวอินเดียส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและยังไม่ยอมรับเรื่องเหล่านี้ นายเทวสยัมปรับตัวตามแบบชาวตะวันตก เรียนภาษาอังกฤษ และทำตัวเองให้เป็นชาวอังกฤษ หรืออาจกล่าวได้ว่า นายเทวสยัมเป็นชาวอินเดียรุ่นใหม่ที่มีการศึกษา (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 179) สิ่งเหล่านี้เป็นช่องทางให้เขาได้รับโอกาสไปศึกษาที่สหรัฐอเมริกา เห็นได้ว่าบริบททางสังคมในอินเดียส่งผลให้นายเทวสยัมเลือกปฏิบัติตามแบบอย่างอังกฤษ เพื่อให้ได้รับสิทธิทางการศึกษาและสิทธิต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่ชาวอังกฤษได้รับ นายเทวสยัมจึงเป็นชนชั้นกลางรุ่นใหม่ของอินเดียบุคคลหนึ่ง (สุภัทธานี ลวัชร วรรณพิณ, 2551: 184) นับเป็นภาพสะท้อนของการดิ้นรนทางสังคมในประเทศที่ถูกเจ้าอาณานิคมปกครอง สิ่งที่นายเทวสยัมปฏิบัติทำให้เขามีโอกาสในหน้าที่การงานอย่างมาก ซึ่งชาวอินเดียน้อยคนนักจะสามารถทำได้ เมื่อนายเทวสยัมจบการศึกษา เขาเป็นตัวแทนชาวอินเดียในการเผยแพร่ความรู้เรื่องราวของ

ประเทศอินเดียให้แก่คริสตจักรในสหรัฐอเมริกา จนเขาได้รับการรับรองความรู้และความสามารถจาก Bishop J. W. Bashford ผู้กล่าวถึงนายเทวสยัมว่า เขาเป็นคนใฝ่เรียนรู้เรื่องของภาษาอังกฤษ สามารถปรับตัวเข้ากับคนท้องถิ่นได้ และยินดีเป็นอย่างยิ่ง หากเขาได้เข้าปฏิบัติงานในประเทศใด ๆ เขาจะปฏิบัติงานได้อย่างดีที่สุดใน (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2440: ร.5 บ.9/26)

3. ด้านวิศวกรรม

ช่วงที่รัฐบาลสยามต้องการพัฒนาระบบราชการหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการปกครองเท่านั้น ด้านวิศวกรรมหรือด้านช่างก็มีความสำคัญมากเช่นกัน การพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคหรือที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรด้านเทคนิค ซึ่งถือได้ว่าเป็นเพียงตัวหนึ่งที่ขับเคลื่อนงานด้านวิศวกรรม แต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังขาดผู้ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านเทคนิคต่าง ๆ และต้องใช้ชาวยุโรปเข้ามาเป็นผู้บังคับการหรือผู้ควบคุมงาน เช่น นายช่างกล นายช่างเขียน เพื่อช่วยควบคุมงานก่อสร้างภายในประเทศที่กำลังจะสร้างขึ้น และพัฒนาให้ทันสมัย ฉะนั้น งานด้านวิศวกรรมจึงเป็นอีกหนึ่งโอกาสสำหรับชาวอินเดียที่ได้รับความรู้จากแบบแผนระบบราชการอังกฤษ ที่จะสามารถปฏิบัติงานให้กับรัฐบาลสยามได้ โดยเฉพาะการพัฒนาการคมนาคมของสยาม ที่สำคัญคือการสำรวจและการสร้างทางรถไฟ ที่ต้องการกำลังคน ชาวอินเดียเป็นอีกหนึ่งตัวเลือกที่มีความสามารถและช่วยลดค่าใช้จ่ายจากการจ้างชาวยุโรปเข้ามาปฏิบัติงาน ชาวอินเดียรวมถึงชาวต่างประเทศที่รับราชการอยู่ในอินเดีย จึงเห็นโอกาสและมีความเต็มใจที่จะเข้ามารับราชการกับรัฐบาลสยาม เห็นได้จากกรณีของนายมนชีบาซันสิงค์ และนายกาตีรี

3.1 นายมนชีบาซันสิงค์ พ.ศ. 2445

ในวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2445 นายโอฟารีโอลา ดี โรส โซลี นายช่างกลใหญ่ กรมสุขาภิบาล กระทรวงนครบาล ได้มีหนังสือกราบบังคมทูลฯ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์ธิ เสนาบดีกระทรวงนครบาล เรื่องการขอเข้าปฏิบัติงานของนายมนชีบาซันสิงค์ ซึ่งได้ศึกษาด้านช่างกลที่วิทยาลัยรูออร์ดี และมีความประสงค์เข้ารับตำแหน่งช่างเขียนและช่างกล ประจำกรมสุขาภิบาล นายโอฟารีโอลา ดี โรส โซลี ได้ทดสอบการปฏิบัติงานโดยการวาดเขียนและการวัดแผนที่ และเห็นว่า นายมนชีบาซันสิงค์มีความสามารถ จะให้ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้ช่วยนายช่างเครื่องกลใหญ่ได้ “...แลในงบประมาณนั้น ก็ได้อนุญาตให้มีผู้ช่วยถึง 2 คน มีเงินเดือนคนละ 125 บาท แลน่าที่อันนี้ก็ยังคงว่างอยู่...เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าขอพระทานยกย่อง ตั้งมนชีบาซันสิงค์ในตำแหน่งอันนี้ผู้หนึ่ง แต่เงินเดือนนั้นในสมัยนี้ขอตั้งให้แต่ 100 บาทก่อน...” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2445: ร.5 น.5.3/6)

การขอเข้ารับราชการของนายมนชีบาซันสิงค์นั้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงโอกาสที่ชาวอินเดียจะได้รับเลือกให้เข้ามาปฏิบัติงานในสยาม เนื่องจากสยามยังขาดผู้ชำนาญด้านการทำแผนที่ และงบประมาณในการจ้างงานก็มีจำกัด นายโอฟารีโอลา ดี โรส โซลี ได้มีหนังสือแจ้งเรื่องการขาดกำลังคนทางด้าน

นี้ต่อรัฐบาลสยามหลายครั้ง แต่ไม่ได้รับคำตอบ “...ในการนี้ ฝ่าพระบาทก็ได้ทรงทราบแล้วว่าเป็นการจำเป็นที่สุดที่จะต้องมิผู้ช่วยทำแผนที่...การเรื่องนี้ได้กราบทูลแล้วเป็นหลายครั้งในระหว่าง 2 ปีที่แล้วมา แต่ไม่สามารถจะจัดหาผู้ใดได้ เพราะไม่สามารถจะหาคนซึ่งมีความรู้อย่างที่ขอมรับการตามเงินเดือนเท่านี้ได้...” (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2445: ร.5 น.5.3/6) กรณีนี้ทำให้เห็นปัจจัยของการเข้ามารับราชการของชาวอินเดียอย่างสำคัญ ว่าเป็นเพราะรัฐบาลสยามในขณะนั้นขาดงบประมาณในการจัดการบริหารระบบราชการ และมีงบประมาณไม่มากพอที่จะจ้างผู้มีความชำนาญมาปฏิบัติงานได้ ชาวอินเดียเป็นผู้มีความสามารถและยอมรับค่าแรงที่อาจจะพอเลี้ยงชีพได้ จึงใช้โอกาสนี้ เพื่อทำให้ตนเองมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ต่างจากชาวอินเดียโพ้นทะเลกลุ่มอื่น ที่เข้ามาอาศัยและใช้แรงงานทำมาหาเลี้ยงชีพ

3.2 นายกาตีรี (Mozufter Ali Shah Cadiry) พ.ศ. 2449

นายกาตีรีผู้เชี่ยวชาญวิศวกรรมเหมืองแร่ ด้านเครื่องกล การโยธา และไฟฟ้า เขาเป็นหัวหน้าวิศวกรและผู้จัดการทั่วไปของโรงงาน Ehpore collieries, jherriah oil and flour mills, ice and aerated water factories (โรงงานผลิตอาหาร) ของนายรามจาส อการวาลา (Ramjas Agarwala) ในประเทศอินเดีย ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2444 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2448 ปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปด้านวิศวกร การจัดการเครื่องยนต์หม้อไอน้ำ และเครื่องจักรอื่น ๆ นอกจากนั้น นายกาตีรีได้เข้าปฏิบัติงานในฟาร์มของนายเจ. ซี. เอช. มิทเชลล์ (Mr. J. C. H. Mitchell) ที่รัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย (สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2440: ร.5 บ.9/26) กรณีของนายกาตีรี เอกสารระบุไม่แน่ชัดถึงการเข้ามาปฏิบัติงานในสยาม แต่สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญคือ การได้เห็นการแสดงตัวตนด้านความสามารถของชาวอินเดียโพ้นทะเลอีกประเด็นที่ไม่ค่อยได้เห็นจากการศึกษาเรื่องชาวอินเดียโพ้นทะเลในสยามที่ผ่านมา งานด้านวิศวกรรมถือว่าเป็นอาชีพที่ชาวอินเดียมีความชำนาญไม่ต่างจากชาวตะวันตก แต่ไม่พบหลักฐานมากนักในสยาม

4. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวอินเดียขอเข้ามารับราชการให้กับรัฐบาลสยาม คือ การได้รับแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของชาวต่างประเทศที่เข้ามารับราชการในสยาม และการทำงานในด้านอื่น ๆ เช่น การค้าขาย การรับจ้าง การใช้แรงงาน รวมทั้งการได้รับแรงจูงใจจากกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ที่เมื่อเข้ามายังสยามแล้วสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวและเป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากนั้น การเกิดชุมชนชาวอินเดียตามกลุ่มชาติพันธุ์และตามศาสนา ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ไม่ใช่คนอื่นในต่างแดน และสามารถใช้ชีวิตตามขนบธรรมเนียมอินเดียได้เหมือนดั่งบ้านเกิดของตน ความรู้สึกนี้ไม่เพียงแต่ชาวอินเดียเท่านั้นที่ได้รับจากการเข้ามาปฏิบัติงาน ชาวต่างประเทศอื่น ๆ ที่เข้ามาปฏิบัติงานก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกันว่า สยามมีความคล้ายคลึงกับอินเดีย และอีกหนึ่งปัจจัย คือ การได้รับโอกาสให้ได้ปฏิบัติงานจากรัฐบาลสยามมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในบริบททางสังคมของผู้ถูกเจ้าอาณานิคมอังกฤษปกครอง ชาวอินเดียมี

โอกาสไม่มากนักในการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถและศักยภาพ โดยเฉพาะการเป็นแพทย์ วิศวกร และตำรวจ เพราะถูกควบคุมการได้รับสิทธิประโยชน์ทางสังคมและถูกกีดกันทางชนชั้นจากชาวตะวันตก จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่ชาวอินเดียจะได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพตามระบบราชการในประเทศของตน ประกอบกับหน่วยงานราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องการกำลังคนที่มีความชำนาญเฉพาะด้านทั้งสามกลุ่มอาชีพดังกล่าว และมีงบประมาณจำกัดในการจ้างคนมาช่วยพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ จึงเป็นการเปิดช่องทางให้แก่ชาวอินเดียได้เข้ามาปฏิบัติงานในระบบราชการสยามด้วยอัตราค่าจ้างที่ไม่มากเท่ากับชาวตะวันตกอื่น ๆ ชาวอินเดียต้องการเพียงการยอมรับความสามารถ และการสร้างตัวตนในดินแดนใหม่สำหรับการมีชีวิตใหม่เพื่อเลี้ยงชีพของตน

ชาวอินเดียโพ้นทะเลได้ขอเข้ารับราชการในกระทรวงนครบาล ทั้งในฐานะแพทย์ในกรมการแพทย์ วิศวกรในกรมสุขาภิบาล และตำรวจในกรมกองตระเวน รวมถึงวิศวกรในกรมรถไฟ กระทรวงโยธาธิการ จึงเป็นภาพสะท้อนของการแสดงตัวตน การยืนยันต่อความสามารถหรือศักยภาพ และการดิ้นรนของชาวอินเดีย เพื่อให้ได้รับโอกาสเข้ามาปฏิบัติงานกับรัฐบาลสยาม ชาวอินเดียจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อสร้างตัวตน ให้มีความรู้ความสามารถ และความคิดตามแบบตะวันตก เห็นได้จากกรณีของนายนายเทวสยัมที่ได้รับการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา ยินดีทำความเข้าใจและเรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวตะวันตก ต่างจากชาวอินเดียส่วนใหญ่ที่ยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีแบบเก่า นอกจากนี้ การที่รัฐบาลสยามให้ความสำคัญกับชาวอินเดีย ยังทำให้ชาวอินเดียมีตัวตนและเป็นส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการให้ดำเนินไปพร้อมกับการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นช่วงสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การขอเข้ามารับราชการของชาวอินเดียและชาวต่างประเทศทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลสยามกับชาวต่างประเทศในระบบราชการ ได้แก่ ชาวอังกฤษและชาวอินเดีย ที่มีความแตกต่างกันเรื่องสถานะทางสังคมในการประกอบอาชีพ แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ โอกาสที่ได้รับจากรัฐบาลสยามให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศ แม้ว่าชาวอินเดียจะเป็นเพียงกลุ่มคนเล็ก ๆ แต่ก็สามารถมีบทบาทสำคัญในระบบราชการของสยามได้

รายการอ้างอิง

เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สำนัก. เรื่องมนษีบาซันลิงค์ ขอทำการในตำแหน่งผู้ช่วยนายช่าง. (ร.5 น.5.3/6).
- _____ มิคเตอร์ เอ.เย.เอ ยาร์ดีน จัดกองตระเวน และตั้งเงินเดือนกองตระเวน. (ร 5 น 8.1/129).
- _____ คอเรศปอนเดนเรื่อง แยก 7 คน มาจากเมืองอินเดียจะขอทำการเป็นโปลิศในคอเวอร์เมนต์ได้ส่งหนังสือขอพิงเกิดมาแล้ว. (ร.5 น.8.2 ก/3).
- _____ ชาวต่างประเทศขอเข้ารับราชการ. (ร.5 บ.9/26).
- _____ นาย LAWSON ข้าราชการจ้างสำหรับกรมตำรวจ (ตอน 1). (กต.35.4/11).

บทความและหนังสือ

- ดุยกภาค ปรีชารัชช. 2551. “ชุมชนพราหมณ์ - ฮินดูในกรุงเทพมหานคร : ภาพสะท้อนทางประวัติศาสตร์ว่าด้วยการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดียในสังคมไทย” วารสารสหศาสตร์. 8, 2 (พฤษภาคม): 56-71
- เนตรนภิส นาควัชระ. 2529. ชุมชนชาวอินเดียในกรุงเทพฯ: พาหุรัดและสี่แยกบ้านแขก. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทวีศักดิ์ สุภาษา. 2520. การจัดการและบทบาทของตำรวจในมณฑลกรุงเทพฯ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รสสุคนธ์ จรัสศรี. 2520. บทบาทของข้าราชการชาวต่างประเทศ ในกรมตำรวจสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลูอิส ไวลเลอร์. 2556. กำเนิดรถไฟในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัทธา พูลสวัสดิ์. 2552. “อินเดียพลัดถิ่น : การเดินทางจากอนุทวีปสู่โลกใหม่” วารสารมนุษยศาสตร์ 16, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 52-63
- สาวิตรี เจริญพงศ์. 2545. ภารตารยะ อารยธรรมอินเดียตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงหลังได้รับเอกราช. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภัทรา นิลวัชระ วรรณพิน. 2551. อินเดีย: อดีต - ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อินทรา ซาฮีร์. 2546. เครือข่ายพ่อค้าผ้าชาวอินเดียในสังคมไทย พ.ศ. 2400 - 2490. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 2534. บทบาทของสมาคมศรีครุสิงห์สภาในสังคมไทย (พ.ศ. 2475-2525) วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564 ISSN: 1513-4563